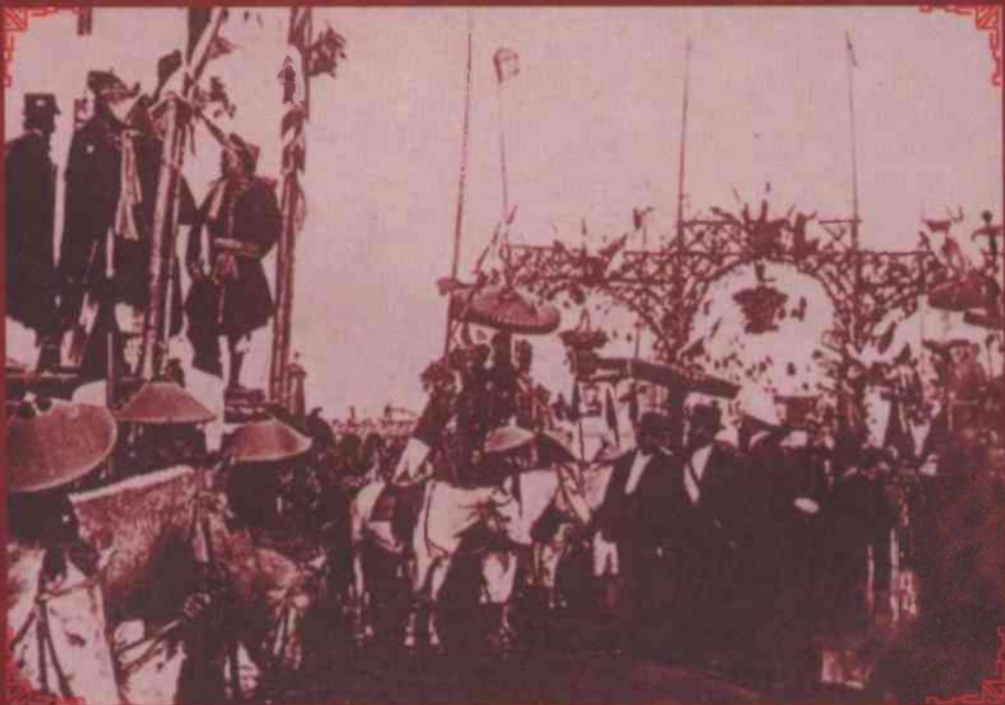

NGUYỄN NGỌC QUỲNH

HỆ THỐNG
GIÁO DỤC VÀ KHOA CỬ
NHỌ GIÁO TRIỀU NGUYỄN

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

Mã số: $\frac{37(V) (09)}{CTQG - 2011}$

NGUYỄN NGỌC QUỲNH

**HỆ THỐNG
GIÁO DỤC VÀ KHOA CỬ
NHỌ GIÁO TRIỀU NGUYỄN**

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT
HÀ NỘI - 2011

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Tồn tại ở Việt Nam gần 1.000 năm (từ năm 1075 đời vua Lý Nhân Tông đến năm 1919 đời vua Khải Định của nhà Nguyễn), hệ thống giáo dục và khoa cử Nho học đã trở thành một định chế có thể nói là bình đẳng cho mọi nhân tài có cơ hội thăng tiến trên đường hoạn lộ cũng như đào tạo được một tầng lớp sĩ phu có khí tiết và đức độ, có uy tín trong dân gian. Cùng với sự tồn tại của vương triều, nền giáo dục và khoa cử triều Nguyễn kéo dài 117 năm (từ năm 1802 đến năm 1919), đã tổ chức được 47 kỳ thi Hương, lấy đỗ 5.397 cử nhân; 39 kỳ thi đại khoa, lấy đỗ được 558 vị tiến sĩ, phó bảng. Đây chính là nguồn nhân lực đã được đào tạo và tuyển lựa qua khoa cử để xây dựng và quản lý nhà nước phong kiến trung ương tập quyền. Mặc dù tồn tại những hạn chế như nội dung giáo dục không đề cập đến những tri thức khoa học - kỹ thuật, tri thức kinh tế bởi quan niệm của Nho giáo là coi khinh việc sản xuất, cho đó là thấp kém, không phải việc của người quân tử; giáo dục mang nặng tinh thần hậu cổ, phục cổ; mục đích của giáo dục, khoa cử là để đi thi và làm quan chứ không nhằm mục đích phục vụ cho đời sống..., song những đóng góp tích cực của giáo dục, khoa cử phong kiến nói chung, giáo dục, khoa cử dưới triều Nguyễn nói riêng là không thể phủ nhận.

Việc đề cao tri thức, tôn trọng người có tri thức, lối đào tạo con người hướng tới những chuẩn mực đạo đức tốt đẹp như trung, lễ, nghĩa, trí, tín... của giáo dục, khoa cử phong kiến đã trở thành những bài học quý trong công tác giáo dục và đào tạo con người hiện nay.

Để giúp bạn đọc hiểu rõ hơn về hệ thống giáo dục, khoa cử thời phong kiến ở nước ta nói chung và dưới triều Nguyễn nói riêng, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia - Sự thật cho ra mắt bạn đọc cuốn sách: *Hệ thống giáo dục và khoa cử Nho giáo triều Nguyễn* của TS. Nguyễn Ngọc Quỳnh.

Nội dung cuốn sách đi sâu phân tích những khía cạnh xung quanh vấn đề giáo dục, khoa cử dưới triều Nguyễn - một trong những điển hình của mô hình giáo dục, khoa cử phong kiến Việt Nam từ việc phác họa bối cảnh chính trị - xã hội đất nước thời kỳ này, mục đích, nội dung, phương pháp giáo dục, cách thức tiến hành khoa cử, chọn lựa, sử dụng nhân tài của triều đình nhà Nguyễn, những đóng góp của các sĩ phu đương thời về văn chương, học thuật, về những đề nghị cải cách giáo dục và canh tân đất nước...

Cuốn sách là tài liệu tham khảo hữu ích đối với các nhà nghiên cứu, hoạch định chính sách về giáo dục, các nhà khoa học, sinh viên và bạn đọc quan tâm về vấn đề này.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 11 năm 2011

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT

LỜI NÓI ĐẦU

Dân tộc Việt Nam vốn có truyền thống “tôn sư trọng đạo”, vì vậy, vấn đề giáo dục, khoa cử luôn được quan tâm, chú ý. Trải qua các triều đại Lý, Trần, Lê rồi đến Nguyễn, hệ thống giáo dục, khoa cử dần dần hoàn chỉnh, đi vào quy củ với những quy định chặt chẽ và cụ thể.

Giáo dục và khoa cử Nho giáo nói chung và dưới triều Nguyễn nói riêng đã đào tạo, tuyển lựa được nhiều nhân tài, tạo nguồn lực cho quốc gia để bổ sung vào bộ máy nhà nước. Những Nho sinh và các nhà khoa bảng với những đóng góp của mình đã tạo nên những tinh hoa của nền văn hoá Việt Nam. Người xưa đã nói: *“Nhân tài quốc gia chi nguyên khí, khoa mục sĩ tử chi thân đồ”* (Nhân tài là nguyên khí của quốc gia mà khoa cử là con đường rộng mở của học trò), quan điểm này cho tới nay vẫn còn giữ nguyên giá trị.

Sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước trong giai đoạn hiện nay đang đặt ra cho chúng ta nhiều vấn đề cần giải quyết, trong đó có vấn đề đào tạo và sử dụng nguồn nhân lực. Việc tìm hiểu, đánh giá những đóng góp của nền giáo dục truyền thống, từ đó rút ra những bài học quý cho hiện nay là một việc làm

cần thiết. Xuất phát từ mục đích trên, nội dung cuốn sách bước đầu đi sâu tìm hiểu một cách tương đối toàn diện về hệ thống giáo dục và khoa cử ở triều Nguyễn, như: chính sách giáo dục của triều đình nhà Nguyễn, các cơ sở giáo dục, phương thức học tập và giảng dạy, các học quan và các Nho sinh thời Nguyễn từ cấp trung ương đến địa phương. Bên cạnh đó, nội dung cuốn sách còn phân tích những điều kiện dự thi, quan trường thi, việc tổ chức các kỳ thi, số thí sinh qua các năm thi của các kỳ thi Hương, thi Hội và thi Đình trong thời kỳ này. Thông qua việc tiến hành thống kê, tìm hiểu về mối quan hệ giữa số lượng các cử nhân, tiến sĩ trên cơ sở so sánh với số dân đình và truyền thống học tập ở các dòng họ, địa phương, tác giả cũng mạnh dạn đưa ra nhận định về những đóng góp của các nhà khoa bảng trong bộ máy nhà nước; vị trí, vai trò của các nhà khoa bảng trong đời sống xã hội về văn chương, học thuật và trong phong trào yêu nước cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX; những đánh giá, nhận xét về mặt tích cực và hạn chế của hệ thống giáo dục và khoa cử dưới triều Nguyễn.

Để thực hiện cuốn sách này, tác giả đã tiến hành khai thác những nguồn tài liệu của Quốc sử quán triều Nguyễn và Nội các triều Nguyễn như: *Khâm định Đại Nam hội điển sự lệ*, *Đại Nam nhất thống chí*, *Đại Nam liệt truyện*, *Đại Nam thực lục*...; các sách chuyên khảo về giáo dục và khoa cử được biên soạn dưới triều Nguyễn như: *Quốc triều hương khoa lục*, *Quốc triều*

đăng khoa lục của Cao Xuân Dục. Ngoài ra, tác giả cũng tham khảo, sử dụng một số nguồn tài liệu nước ngoài có liên quan. Cuốn sách cũng tập hợp, kế thừa các công trình của các nhà nghiên cứu đi trước về giáo dục, khoa cử Việt Nam nói chung cũng như của triều Nguyễn nói riêng. Từ các nguồn tài liệu trên, tác giả đã sử dụng phương pháp nghiên cứu lịch sử, kết hợp với phương pháp thống kê định lượng, so sánh, đối chiếu... để phân tích, giải quyết vấn đề.

Nhân dịp ra mắt cuốn sách, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành đến GS. Phan Đại Doãn, GS, TS. Nguyễn Quang Ngọc đã giúp tôi có được định hướng cho đề tài và giúp đỡ tôi trong quá trình thực hiện nghiên cứu của mình. Nhân đây tôi cũng xin gửi lời cảm ơn đến các thầy giáo Khoa Lịch sử, Trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn, các cán bộ của Thư viện Viện Thông tin Khoa học xã hội, Thư viện Quốc gia, các đồng nghiệp ở trong và ngoài nước đã giúp đỡ tôi hoàn thành nội dung của cuốn sách. Xin bày tỏ sự cảm ơn chân thành tới Nhà xuất bản Chính trị quốc gia - Sự thật đã tạo điều kiện để cuốn sách có thể đến với bạn đọc.

Mặc dù đã có nhiều cố gắng, song chắc chắn cuốn sách không tránh khỏi những thiếu sót, rất mong nhận được những ý kiến đóng góp chân thành của bạn đọc.

Tác giả _

